

14. Сидоренко Н. М. Аркадій Животко — невтомний трудівник на ниві української преси / Н. М. Сидоренко // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. десятої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 31 жовт. — 1 листоп. 2008 р. — Львів, 2008. — С. 73—84.
15. Тимошик М. С. Аркадій Животко як громадський діяч, журналіст і вчений / М. Тимошик // Животко А. Історія української преси : навч. посіб. — К. : Наша культура і наука, 1999. — С. 11—34.
16. Труди з'їзду діячів позашкільної освіти й дошкільного виховання в Києві, 10—13 січня 1919 р. — Кам'янець-Подільський, 1919. — С. 93.
17. Хроніка // Новий Шлях. — Кам'янець-Подільський, 1919. — № 4.

Світлана Кравченко

ЄВГЕН МАЛАНЮК
НА ШПАЛЬТАХ ПОЛЬСЬКОГО ЧАСОПИСУ
«BIULETYN POLSKO-UKRAIŃSKI»
(ВАРШАВА, 1932—1938 pp.)

У статті розглядаються публіцистичні та літературно-критичні тексти Євгена Маланюка, які друкувалися упродовж 1932—1938 pp. на сторінках польського тижневика «Biuletyn Polsko-Ukraiński», їх ідейно-тематична спрямованість, критерії та підходи до оцінки суспільно-культурних явищ.

Ключові слова: Євген Маланюк, статті, виступи, рецензії, огляди, полеміка.

В статье рассматриваются публицистические и литературно-критические тексты Евгена Маланюка, опубликованные на протяжении 1932—1938 гг. в польском еженедельнике «Biuletyn Polsko-Ukraiński», их идеологически-тематическая направленность, критерии и подходы к оцениванию общественно-культурных явлений.

Ключевые слова: Евген Маланюк, статьи, выступления, рецензии, обзоры, полеміка.

In article publicist and literature-critical texts of Yevhen Malanuk that were printed in the period of 1932—1938 on the pages of Poland weekly «Biuletyn Polsko-Ukraiński», their idea and themes, criteria and valuation of social-culture phenomena were examined.

Key words: Yevhen Malanuk, articles, performances, critique, polemics.

«Biuletyn Polsko-Ukraiński» («Бюлетень Польсько-Український») — місячник, а згодом тижневик, який виходив у Варшаві

впродовж 30-х рр. ХХ ст. Це був періодичний орган Польсько-українського товариства, заснованого представниками польської інтелігенції і за активною участю української, яке мало на меті покращання стану польсько-українських взаємин. Колектив редакції видання спирався на ідеологію прометеїзму — руху, інспірованого Ю. Пілсудським та його прихильниками. З-поміж головних завдань, які ставилися представниками руху, — звільнення ряду східноєвропейських держав, насамперед України, з-під більшовицької окупації. Діяльність польсько-українського товариства та його бюлетень були частиною широкої пропаганди, яка велася представниками прометеїського руху серед польської громадськості для налагодження польсько-українських взаємин та позитивного вирішення українського питання, яке особливо гостро постало у міжвоєнній Польщі.

Поліпшення польсько-українських взаємин належало до актуальних проблем, які колектив часопису намагався розв'язати шляхом надання правдивої та об'єктивної інформації про історію та культуру України, про спільне польсько-українське минуле, через творення позитивного образу України серед польської громадськості і переконання пересічних поляків у політичній та економічній вигоді польсько-українського порозуміння.

Ідейним натхненником і редактором видання був Влодзімеж Бончковський (1905—2000) — відомий мислитель і публіцист, який упродовж всього життя займався проблемами Східної Європи та українським питанням. До авторського складу часопису «Biuletyn Polsko-Ukraiński» входили знакові для польського міжвоєннє особи: Л. Василевський, К. Прушинський, Ю. Лободовський, А. Бохенський, С. Лось та ін. З редакцією діяльно співпрацювали українські журналісти, письменники, вчені та публіцисти: І. Кедрин, П. Зайцев, М. Ковалевський, М. Кордуба та багато інших.

Одним із найактивніших співробітників видання був Євген Малюк. Не враховуючи польських перекладів поезії митця та анонімних публікацій, упродовж семи років його публіцистичні виступи, які були підписані автентичним ім'ям, псевдонімами та криптонімами, кількісно становлять більше шістдесяті. Спостерігається певна закономірність: поезії письменник підписував справжнім ім'ям, літературну критику і публіцистику — псевдонімом Edward Kark (Едвард Карк) або криптонімами Е. К. чи К., тексти суспільно-

політичної тематики — переважно псевдонімом Jakyb Stojan (Якуб Стоян) або криптонімами J. St., J. S., S., в інших часописах трапляються криптоніми E. M., M. M. [1]*.

Є. Маланюк друкувався майже в усіх відділах, особливо активно — у відділах «Історія, література і мистецтво» і «Рецензії та полеміки», готував інформаційні та бібліографічні огляди. Простеживши статистику за роками, можна зауважити кількісне зменшення виступів письменника у другій половині 30-х рр., починаючи від 1936 р.

У перших випусках часопису Є. Маланюк присвячує свої роздуми різним аспектам літературного процесу, презентуючи цикли «На літературні теми» та «Із царини літератури». Він аналізує роль поетів-пророків у житті націй та еволюцію їх сприйняття народом після смерті. «Скам'яніння», перетворення живих митців на мертві постаменти бачив наслідком певних ідеологічних впливів, був переконаний, що очищення від історичного пилу потребує польський Адам Міцкевич та особливо український Тарас Шевченко [14]. Є. Маланюк приділяв багато уваги особистим взаєминам Шевченка із польськими письменниками та його зв'язкам із польською культурою.

До постійних тем публіциста належав літературний процес у радянській Україні 20—30-х рр. Розглядав політичні репресії, багато уваги приділяв творчій долі П. Тичини і М. Рильського. Презентував польській аудиторії творчість українських письменників («Смерть» Б. Антоненка-Давидовича та ін.). Готував виступи для рубрики «Некрологи» — на пошанування пам'яті Миколи Садовського, Марії Морської, Михайла Грушевського [13] та ін.

1933 р. на шпальтах видання Є. Маланюк опублікував низку літературних портретів: «Микола Хвильовий», «Титан праці» (про І. Франка), «Леся Українка», «Михайло Грушевський».

Роздуми над історіософською сутністю різних проявів суспільно-політичного життя тодішньої Європи висловлював у рубриці «На культурно-історичні теми». Писав про «ідеологію синтетичного

* На 252-й сторінці дослідник зазначає у примітках: «Окрім статей, підписаних повним прізвищем, письменник послуговувався криптонімами E. M., M. M.; псевдонімами J. Stojan (в основі якого дівоче прізвище матері) та відповідними йому криптонімами J. S., J. St., S., E. Kark (запозичений у героя Кнута Гамсуна) та відповідними криптонімами E. K., K.».

російського месіа-імперіалізму» [15, s. 18] та тогочасний гітлеризм. Наслідком російських «щеплень» називав образ сучасної йому Німеччини — «хаотичною мішаниною гітлеро-більшовизму» [15, s. 20]. Письменник намагався застерегти Європу, а особливо Польщу та Україну, від «перефарбованої» й «укладеної» «совето-російської брехні» та «ідеологічної навали». Найважчим завданням українців, на його думку, була необхідність «подолати орієнтальний гіпноз, ліниві й рабські надії на різні україно-фікції за Збручем, а щонайважче — задушити й знищити у собі раз і назавжди фатальні психологічні ремінісценції на тему «східного царя, православного». Ті психологічні ремінісценції у різних модифікаціях, під різними часом фантастичними формами (від «комунізуючої» до католицької) на жаль мають місце до сьогодні» [15, s. 21].

Прозірливий митець у різноманітних ідейних спокусах колективізму відчував загрозу для духовного стержня української нації, яка тільки виборювала своє право самостійності, для духовних цінностей європейської цивілізації, органічною частиною якої вважав українську культуру.

Є. Маланюк нещадно критикував європейських русофілів в особах журналістів, що захоплено відгукувалися про радянську дійсність. Сутність більшовицької системи, як і протилежність російської та української культур, розглянув крізь призму земельного питання. Колгоспи назвав логічним продовженням різних форм колективної власності, які існували на одвічно московських землях у попередні століття, — общин, артілей і т. д. Тут колгоспи були сприйняті як продовження традиції — земля Божа, царська, панська, колгоспна, тобто завжди чужа, чиясь. Жодного спротиву чи заперечення, на переконання письменника.

Численні повстання, заколоти, бунти проти більшовиків тривали на землях, де більшість становили етнічні українці. Кровопробитна боротьба за свою землю, названа більшовиками «класовою», завершилася «встановленням на державних землях радгоспів, на приватних землях — колгоспів, або ж інакше кажучи, насильницьким впровадженням на теренах високої аграрної культури примітивної московської «общини», а також відновленням панщини в найогиднішій військово-політичній формі, в стилі Москви XVI століття» [16, s. 20].

Є. Маланюк критикував польських русофілів, особливо Романа Дмовського, називаючи його «Далай-Ламою сучасного польського націоналізму» [16, s. 21]. Розвінчував імперську суть російської політичної системи з позицій спільних польських та українських геополітичних інтересів. В оцінках української проблеми в міжвоєнній Польщі він поділяв погляди польських прометеїстів, звертаючись до обох громад: «Багато ознак говорять про те, що українська проблема, так само, як і в минулі століття, стане тим пунктом, в якому зосередяться і доля держави, і воля історії. Якраз зараз час розірвати зачароване коло, в якому безвладно замкнулася проблема польсько-українських стосунків. Найвищий час зрушити її з нинішньої мертвої точки, яка загрожує загниванням і розкладом. Час подолати в душі глибоко закорінені забобони («сепаратизм») й історично згубну взаємну підозрілість і недовіру. «Сумлінна справедливість» — це формула, яку подав недавно один із видатних польських політиків, мешканець Галичини — професор Бартель (інтерв'ю в «Бунті Млодих»). Формула скромна й нехитра. Бо «перехитрити» історію або хотіти її надурити малим коштом — то ще нікому на довгий час не вдавалося. Про цю правду потрібно самому пам'ятати, ніж чекати, коли її нагадає історія — *magistra vitae*, але на жаль — *post factum*...» [16, s. 22].

Митець часто виступав і дискутував із провідними польськими публіцистами на різні суспільно-політичні та історичні теми. 1933 р. він вів полеміку із В. Бончковським про суть і роль націоналізму в житті суспільства. У відповідь на статтю редактора п. н. «Націоналізм» Є. Маланюк опублікував два тексти п. н. «На маргінесі «Націоналізму». Він не погоджувався із багатьма зіставленнями та аналогіями, наведеними В. Бончковським, подавав власні термінологічні міркування та своє бачення суті тогочасних проявів націоналізму. Письменник переконував, що у перспективі націоналізм стане універсальним світоглядом ХХ ст. [17].

1935 р. Є. Маланюк взяв участь в обговоренні політичної ситуації у польському суспільстві. У публікації «Перед лицем нового етапу. Два голоси польсько-українські» він презентував український погляд. Розглядали виборчий компроміс між поляками та українцями, що мав стати першим етапом на шляху вирішення гострої проблеми. Аналізуючи підготовку до виборів та їх перебіг, публіцист

відзначав здобутки української сторони в численній парламентській репрезентації, яка стала позитивним наслідком виборчого компромісу. Спираючись на твердження української преси про нерівноправність голосування, зумовлену переважно психологічно, коли українці голосували за поляків та українців, а поляки — тільки за поляків, Є. Маланюк уникає емоційних оцінок і заяв, мислить глибше й раціональніше. «Якщо цей закид хоч би частково правдивий, — то справі політики порозуміння він приносить подвійну користь: з одного боку посла поляки з мішаних 15 південно-галицьких виборчих округів, наділені — подобається їм це чи ні — українськими голосами і не мають права виступати проти інтересів їх українських виборців, — з іншого ж боку Уряд отримав чудовий привід для накидання своєї волі малопольській польській громаді, яка очевидно не дозріла до вирішення національних питань згідно з державними інтересами, визнаними єдино важливим діючим критерієм» [18], — несподівано і на протигагу численним звинуваченням зазначав письменник.

Час диктував необхідність єдиної національної політики в усіх воеводствах. Письменник наголошував на вирішальності моменту та його важливості для подальшого розвитку обох суспільств: «Якщо там, на тих теренах українське культурне і господарське життя отримує вільне дихання, якщо там політичні аспірації українців утіляться в нормальному доступі до посад, які накладуть на них відповідальність за долю краю, якщо там українська молодь позбудеться привиду голоду і не буде змушена у розпачі шукати втілення свого темпераменту і своїх прагнень у гаслах «перманентної революції», якщо не наступить розрядка в атмосфері обох суспільств, українська проблема автоматично стане на шлях свого розв'язання в загальнодержавному масштабі» [18].

Згодом розмову на цю тему продовжили п. н. «Два голоси польсько-українські після відкриття Сейму і Сенату». Є. Маланюк аналізував ситуацію з позиції бажаних і втілених українських інтересів. Свій виступ назвав по-філософськи «Форма і зміст» не випадково, оскільки аналізував перші кроки влади після виборів саме в аспекті їх зовнішніх проявів і внутрішньої сутності. На початку публіцист перерахував усі позитивні кроки польської влади, в яких він бачив вияв довіри, поваги і бажання співпраці. Утім, після цього він вказав на низку існуючих «але», які викликали у нього сумніви.

Нормалізація польсько-українських взаємин та покращання становища українців на землях Речі Посполитої — мета прийнятого компромісу. Є. Маланюк бачив у кроках поляків лише формальні дії, тоді як нормалізація взаємин — це насамперед зміна змісту. Він зазначав: «Конференції, освідчення, виборчий компроміс, вибори, розрядка атмосфери, головування на першому засіданні Сенату, віцемаршалок Сейму — все це зараз лише форма. Все це створює певні рамки, дає певні «моральні гарантії», представництво, створює зразки: самого змісту ще немає і на зміст українці чекають. Чекають із нетерпінням — і з кожним днем стають нетерпеливіші. Ніколи навіть найкраща форма не замінить їм змісту і доки не досягнуть втілення змісту своїх прагнень, жодна форма не задовольнить» [2].

Питання польсько-українських взаємин, шляхи їх нормалізації, подолання упереджень та стереотипів, самотність української культури, відмінність витоків, генези і традицій російської та української культур та багато інших суспільних, філософських і культурологічних проблем розглядав Є. Маланюк у своїй аналітичній публіцистиці. Різні аспекти цих проблем розкрив у інформаційних, полемічних та аналітичних публікаціях: «З приводу однієї статті», «Битва з історією», «Росія rediviva» — 1935 р., «Підозріле «спростування», «У переддень третього голоду» — 1936 р., «Битва з історією триває» — 1937 р.

У багатьох виступах письменник намагався розкрити перед польським суспільством самотню українську культуру, історію, показати найкращих її діячів та військових вождів. 1938 р. статтю «Убивство полковника Євгенія Коновальця» присвятив трагічним подіям у Роттердамі. Постать провідника ОУН викликала неоднозначні оцінки й реакцію польського суспільства саме через численні дії його організації проти Польщі. Є. Маланюк побудував свою публікацію у формі короткого огляду його політичної діяльності. Публіцист прагнув показати Коновальця як людину, яка впродовж усього життєвого шляху служила українській національній ідеї, боролась за українську незалежну державу тими способами, які відповідали його переконанням. Смерть від руки агента ГПУ, на думку письменника, слугує лише зайвим доказом авторитету і значного впливу цієї людини на політичне життя українського суспільства.

Є. Маланюк перераховував мужні й героїчні вчинки Є. Коновальця, надаючи певну кількість необхідної інформації, розраховуючи на самостійні об'єктивні висновки читачів. Викладені факти вели до невідворотного висновку про те, що ця постать є яскравою сторінкою героїчної історії України.

Є. Маланюк постійно друкувався у рубриці «Рецензії та полеміки». Готував рецензії та відгуки на нові книжкові видання і часописи, виступи в пресі, полемізував із публіцистами. В оцінках діяльності друкованого органу враховував ставлення до радянської дійсності, вміння досягнути глибину аналізованих явищ, наявність обґрунтованої власної позиції, ставлення до українського питання, неупередженість і т. ін. Його тексти відтворюють ідейно-тематичну палітру періодики 30-х рр., аналізують нові книжкові видання, насамперед — їх ідеологічну приналежність, ідейно-змістову цінність і вплив на суспільство. Огляди радянської (у СРСР) та радянофільської преси, яка виходила в інших країнах, готував зазвичай окремо, звертаючи увагу читачів на фальшивість висловлювань, декларативність, пустоту й оманливість репрезентативних форм.

У першому річнику (1932—1933) Є. Маланюк опублікував рецензії на такі українські та польські часописи, як: «Вістник», «Дажбог», «Дзвони», «*Nasza Przyszłość*» та ін., а також на книгу Микити Шаповала «Ляхоманія» та мистецький збірник «Карби».

Польське видання «*Nasza Przyszłość*» публіцист назвав «вільною трибуною державної консервативної думки», відзначав неординарність часопису, який не прагнув дешевих сенсацій, не вірив у радянські «електро- і тракторо-фікції» і, на відміну від решти, залишався «атеїстом «ленінізму», «добре усвідомлював замасковані речі» і «скидав маски», «по-філософськи глибоко оцінював явища» [8]. Є. Маланюк вважав, що такі імена, як М. Здеховський, А. Клішевич, С. Лось, забезпечують високий інтелектуальний рівень часопису. Підкреслював особливий підхід авторського колективу до українського питання — «локальний», але «наділений історіософською глибиною думки», «щирістю та шляхетністю тону» [8].

У рубриці «Серед католицьких видань» (1935. — № 16—17) розглядав радянофільство католицьких часописів «*Przegląd Katolicki*» та «*Oriens*». Письменник здивований прихильністю цих часописів до радянської дійсності. Відзначав дилетантизм авторів,

перекручення реальних історичних фактів, відсутність елементарного уявлення про російську літературу та її провідних представників, нерозуміння суті російського православ'я.

Розлогу рецензію у рубриці «З нових видань» (1935. — № 18) Є. Маланюк присвятив новому польському мистецькому річнику «Życie Sztuki» (Варшава, 1934). Здобутками видання називав ідейну та композиційну цілість, підхід до мистецтва як до «живого» явища, пошуки автентичного обличчя польського мистецтва, підкреслював багатство бібліографічного відділу, відділу хроніки та перекладів. Спроби глибокого пізнання мистецьких явищ в епоху «такої модної сьогодні механізації» та «формалізації» творчості письменник вважав подією, що «заслуговує на гарячу підтримку» [4].

Публіцист уважно стежив за українською періодикою, яка виходила в радянській Україні, Польщі та інших країнах. Найяскравіші сторінки життя вітчизняної преси знайшли відгос у його рецензіях та виступах. Вихід після піврічної перерви в січні 1933 р. першого числа «Вістника», спадкоємця колишнього «Літературно-Наукового Вістника», Є. Маланюк радісно привітав, вказуючи на його «всеукраїнське значення». Кількома штрихами письменник окреслював роль часопису для українського суспільства на тлі пануючих у пресі непростих ідеологічних протистоянь. Він називав «Вістник» «органом української інтелектуальної еліти з виразно західним спрямуванням думки» із «своєю ідеологічною виразністю і непересічним культурним рівнем» [5]. Письменник відзначав деяку «слабкість» випуску порівняно із колишнім «ЛНВ».

У рецензії на літературно-науковий часопис «Дзвони» за 1932 р. Є. Маланюк відзначав певний дилетантизм літературного відділу, виокремлював поезію Б.-І. Антонича, «актуальні есе» Г. Костельника. Особливо цінними називав науковий відділ та хроніку з огляду на обсяг і глибину аналізованих явищ. Присвячував свої рецензії випускам «Дажбога», вказуючи на «блідість» поетично-прозового відділу та проникливість науково-літературного й бібліографічного відділів. Публіцист захоплювався одностайним прагненням української молоді підвищувати свій інтелектуальний та культурний рівень, яке виявлялося у видавничій діяльності. Оцінюючи часописи, зважав на ідеологічні засади, підхід авторів до оцінки культурних явищ — глибину їх осягнення, розуміння суті і причин тощо. Є. Ма-

ланюк відкрито зазначав недоліки, однак критика не була скептичною, він завжди зауважував внесок і значення аналізованих видань для розвитку української культури.

1933 р. ґрунтовну рецензію Є. Маланюк присвятив суспільно-політичному тижневику Єжи Гедройца «Bunt Młodych». Публікації видання імпонували авторові одноставністю щодо бачення українського питання. Відчувається, що публіцист поділяв думки авторів і навіть не прагнув приховати свого захоплення ними. «Bunt Młodych» поет називав шляхетними, щирими й активними приятелями, хоча, ймовірно, це був певний риторичний прийом, спрямований на аудиторію. Є. Маланюк не міг не знати про ідейну близькість редактора часопису «Biuletyn Polsko-Ukraiński» В. Бончковського та кола Єжи Гедройца. Він відзначав високий рівень редагування та всезростаючу актуальність. Однак ідейна близькість не заважала публіцистові побачити й виділити помилкові, на його думку, твердження. Він делікатно називає наївним окреслення «Вістника» Д. Донцова як «фашистсько-гітлерівського видання» в огляді української правої преси, аргументуючи тим, що ідеологія редактора, як і ідейне спрямування часопису, уклалися задовго до появи фашизму та гітлеризму [9]. Непорозуміння, здивування чи навіть незгоду викликає у Є. Маланюка вживання, за його словами, «куртуазного» «Радянська Росія» стосовно тодішнього СРСР.

Письменник не засуджував своїх ідейних опонентів за їх протилежні, чужі йому ідейні переконання. Відкритість й обґрунтованість політичних поглядів завжди заслуговували на повагу. Зневагу, осуд чи іронію зазвичай викликали прояви фальші, лицемірства, гри чи політичного лизоблюдства. Саме такими почуттями наповнені його відгуки на публікації в москвофільській українській чи російській пресі, де за маскою турботи про інтереси народу ховався традиційний російський імперіалізм. Завуальованість політичних інтенцій численних москвофільських видань у Галичині викриває Є. Маланюк у публікації «Мамонти москалофілізму» (1933. — № 9). Розглядаючи тижневик із красномовною назвою «Земля і воля», він з іронією пише: «Насправді хвилююче враження справляє своїм убозтвом і хворобливістю православний (?) тижневик із соціалістично-російською назвою «Земля і воля», який напевно обслуговує села Лемківщини і видається «Руською Селянською Організацією».

Тижневик не вживає літери г, але старається (досить несистематично) вводити російські слова...» [7]. Низький культурно-освітній рівень часописів такого типу був розрахований на малоосвічену читачську аудиторію та спрямований на маніпуляцію її свідомістю. Свій аналіз Є. Маланюк завершує іронічним «Ото — глиба!».

Завжди різкими, гостро викривальними були відгуки та рецензії письменника на публікації у радянській пресі. Він розвінчував фальсифікації, брехню та численні перебільшення і спотворення, якими повнилися сторінки більшовицьких видань. Висміював комуністичну риторичку, політичні гасла та декларації, називаючи усе «шаблонною радянською жуйкою» [12], — «Український випуск «Известий», «Останні видання з УРСР» у 1935 р., «Останні видання з УРСР», «З радянських українських видавництв» у 1936 р. тощо.

Є. Маланюк уважно стежив за книжковим видавничим рухом. Підтвердженням цього є його численні відгуки на появу нових українських та польських книжкових видань. Рецензії, опубліковані на сторінках бюлетеня, були й аналітичними, й іронічними, й т. д., проте завжди засвідчували ретельне і вдумливе прочитання, бажання осягнути ідейний зміст, передбачити вплив на громадську думку та загальнокультурне значення.

Досить критично і навіть різко відгукнувся Є. Маланюк про книгу Микити Шаповала «Ляхоманія», яка вийшла 1931 р. Він назвав її заповітом недавно померлого українського діяча (есера), «справжньою есенцією дивної, часом навіть дикої, а при цьому завжди пристрасної «науки» трагічного апостола соціалізму... гайдамацького», «апологією гайдамацтва» [6]. Публіцист вбачав у ній прояв психічної патології та маніяцьких елементів. Зміст видання уважав складним і неприродним явищем для конструктивних тенденцій української культури. Називав її «психо-історичним феноменом» через спробу глорифікувати гайдамаччину. Найбільше моральне каліцтво вбачав у ставленні М. Шаповала до процесу СВУ та С. Єфремова. Свою сувору рецензію він завершив такими словами: «Ідеї» тої книги становлять мішанину російського «ес-ерівства», «слов'янофільства» і «євразійства», доведена до хаотичної абсурдності. Ця книга, будучи цікавим продуктом впливу ідей та ідеологій московсько-російських на невпорядкований інтелект українського

напівінтелігента старшої генерації, залишиться яскравим документом для майбутнього українського історика» [6].

Захоплення Є. Маланюка викликав мистецький збірник «Карби», який при зовнішній скромності був виявом «власного обличчя», «ідеологічного спрямування», «духовної самобутності» групи молодих митців [3]. У своїх рецензіях письменник зважав насамперед на зміст, внутрішнє наповнення книги, а не її зовнішню привабливість.

Значна кількість рецензованих видань стосувалася питання польсько-українських взаємин. 1933 р. (№ 13) Маланюк відгукнувся про книгу «Під знаком відповідальності та праці. Десять вечорів», в якій були надруковані тексти публічних доповідей та дискусій. З-поміж різноманітної суспільної та філософської проблематики книги він виділив кілька, присвячених польській політиці на східних землях та українській проблемі, аналізував підходи до вирішення українського питання, підкреслював актуальність порушуваних проблем для обох суспільств, особливо для українського, яке її «прогледіло» [10].

У рубриці «Серед книг» Є. Маланюк часто писав про новинки художньої та наукової літератури: про книгу Василя Софроніва «Липнева отрута та інші оповідання», ювілейні збірники, про збірку спогадів та белетристики «Альманах українських католицьких богословів», про історичні студії М. Мухина «Драгоманов без маски, відбитка з «Вістника», М. Галія та Б. Новицького «Геть маску! Національна політика на радянській Україні в світлі документів» та ін. Кожного разу письменник намагався побачити загальнокультурне значення книги. Аналізуючи твори В. Софроніва, Є. Маланюк підкреслював хорошу письменницьку школу, називав «вартісною книгою в системі літературної буденності», але стверджував, що вона не переступить меж середовища, в якому з'явилася через свою посередність [11, s. 86].

Особливу увагу він зосереджував на праці М. Мухина та її значенні в процесі деканонізації ідейної спадщини М. Драгоманова. Заслугою автора Є. Маланюк уважав те, що він «підсумував накопичені результати ревізійністських студій, пішов далі і піддав аналізу самого Драгоманова як людину і діяча» [11, s. 87]. Образ, змальований М. Мухиним, відразливий і навіть жажливий, проте

обґрунтований документально, і на цьому особливо наголошував публіцист.

Письменник підкреслював історичну цінність книги М. Галія, яка є незамінним джерелом інформації про події на теренах радянської України. Відзначав її наївність та ліричність, називав її «трагічним пізнанням реальності», збіркою радянських документів, яка «становитиме для майбутнього історика незмірно цінний «людський документ»» [11, s. 87].

У рубриці «Рецензії та полеміки» були надруковані виступи Є. Маланюка «Брошура про М. Хвильового», «Серед видань» (1933), «VI том творів Тараса Шевченка» (1935), «З радянських українських видавництв», «Останнє шевченківське видання в УРСР», «Знову про термінологію» (1936), «В. Пачовський: Золоті Ворота» (1938) та багато інших.

Значна кількість текстів бібліографічного характеру друкувалась у часописі «Biuletyn Polsko-Ukraiński» анонімно, тому цілком можливо, що перу письменника належать набагато більше публікацій.

Виступи Є. Маланюка у польському виданні на історіософські, суспільні, культурно-мистецькі теми незалежно від змісту й призначення віддзеркалювали світогляд митця, його ідеологію, високу мораль і письменницьку культуру. Про що б він не писав, на першому місці завжди були національні інтереси. Маланюк насамперед українець, а вже потім — мислитель, письменник, критик і т. д. З-поміж наскрізних мотивів його публіцистики, що друкувалася на сторінках бюлетеня, — викриття радянської дійсності в усіх її проявах, утвердження самобутності історії і культури України, турбота за долю українського народу, європейськість як генетична якість української нації та її культури, протилежність російської та української культур за походженням та еволюцією, імперський загарбницький характер російської державності в усіх її історичних формах, культурний поступ за всяких умов як спосіб духовного самозбереження нації та ін. Публіцистика митця характеризується глибиною і ґрунтовністю розкриття поставлених проблем, аргументованістю оцінок і суджень, відсутністю емоцій, словесного пафосу, розмитих висловлювань. Якщо Є. Маланюк брався за якусь складну проблему, то писав про неї зі знанням справи, сягнувши до початків.

Завжди оперував численними історичними фактами, добре орієнтувався у політичних подіях та явищах, володів багатою культурною інформацією. Письменник чудово знав українську та світову культуру. Його публіцистика дотепер вражає своєю інформативністю, логічністю, доведеністю. Ніколи не боявся відкрито й відверто висловити власну думку, відстоював її завжди із позицій максимального об'єктивізму. Як і в оцінках інших митців або діячів, прагнув застосовувати універсальні критерії, уникаючи вузькості та суб'єктивізму. Його стиль густий, насичений і промовистий. «Залізних імператор строф» залишався собою і в публіцистичних текстах. У яких би жанрах та рубриках Є. Маланюк не виступав, його легко впізнати. Найлокальніші події та явища завжди бачив у тісній залежності від ключових питань історії.

Виступи Є. Маланюка на шпальтах польського видання — приклад невтомної праці письменника для розвитку і популяризації української культури у найважчих матеріальних і моральних умовах життя. Без надії на повернення на батьківщину всім серцем та усім своїм інтелектом служив відродженню української держави.

1. *Куденко Л.* Dominus Маланюк: тло і постаць / Л. Куденко. — К., 2002.
2. Dwugłos polsko-ukraiński po otwarciu Sejmu i Senatu // *Biuletyn Polsko-Ukraiński*. — 1935. — № 41 (128). — S. 437.
3. *Е. К.* «Karby» — mystečkьj zbirnyk / Е. К. // *Biuletyn Polsko-Ukraiński*. — 1932/33. — № 5. — S. 50.
4. *Е. К.* «Życie Sztuki» / Е. К. // *Biuletyn Polsko-Ukraiński*. — 1935. — № 18. — S. 208.
5. *Ж. С.* «Wistnyk» / Ж. С. // *Biuletyn Polsko-Ukraiński*. — 1932/33. — № 2. — S. 62.
6. *Ж. С.* «Lachomanija» / Ж. С. // *Biuletyn Polsko-Ukraiński*. — 1932/33. — № 2. — S. 62.
7. *Ж. С.* Mamuty moskaloflizmu / Ж. С. // *Biuletyn Polsko-Ukraiński*. — 1933. — № 9. — S. 11.
8. *Ж. Ст.* «Nasza przyszłość» — wolna trybuna zachowawczej myśli państwowej. 1932 / Ж. Ст. // *Biuletyn Polsko-Ukraiński*. — 1932/33. — № 2. — S. 60.
9. *Ж. Ст.* «Bunt Młodych» №№ 39, 40 / Ж. Ст. // *Biuletyn Polsko-Ukraiński*. — 1933. — № 10. — S. 12.
10. *Ж. Ст.* Pod znakiem odpowiedzialności i pracy. Dziesięć wieczorów / Ж. Ст. // *Biuletyn Polsko-Ukraiński*. — 1933. — № 13. — S. 12.
11. *К.* Wśród książek / К. // *Biuletyn Polsko-Ukraiński*. — 1935. — № 8 (95).

12. *K.* Ukraiński numer «Izwestij» / *K.* // Biuletyn Polsko-Ukraiński. — 1935. — № 4. — S. 42.
13. *Kark E.* Mykoła Sadowśkyj i *K. E. Marja z Piatkiewiczów Morśka* / *E. Kark* // Biuletyn Polsko-Ukraiński. — 1932/33. — № 4. — S. 39, 41; *J. S. Michał Hruszewski* / *J. S.* // Biuletyn Polsko-Ukraiński. — 1934. — № 48. — S. 1.
14. *Kark E.* Z dziedziny literatury / *E. Kark* // Biuletyn Polsko-Ukraiński. — 1932/33. — № 17. — S. 24.
15. *Stojan Jakób.* Na tematy kulturalno-historyczne / *Jakób Stojan* // Biuletyn Polsko-Ukraiński. — 1932/33. — № 2 (4).
16. *Stojan Jakób.* Na tematy kulturalno-historyczne / *Jakób Stojan* // Biuletyn Polsko-Ukraiński. — 1933. — № 3 (5).
17. *Stojan Jakób.* Na marginesie «Nacionalizmu» / *Jakób Stojan* // Biuletyn Polsko-Ukraiński. — 1933. — № 18. — S. 7.
18. W obliczu nowego etapu pracy. Dwugłos polsko-ukraiński // Biuletyn Polsko-Ukraiński. — 1935. — № 37 (124). — S. 405.